

<https://helda.helsinki.fi>

Parempaa terveyttä ja ympäristöä

Erhola, Marina

2022

Erhola , M , Vuori , A , Bruneau , M , Halonen , J I , Haveri , H , Hämäläinen , R-M , Kangas , T , Laine , M , Nieminen , T , Nikula , J , Prass , M , Salomaa , M-M , Sieppi , P , Timonen , P , Virtanen , S & Haahtela , T 2022 , ' Parempaa terveyttä ja ympäristöä ' , Suomen lääkärilehti , Vuosikerta. 77 , Nro 33-34 , Sivut 1356-1357 . < <https://www.laakarilehti.fi/pdf/2022/SLL33-34-2022-1356.pdf> >

<http://hdl.handle.net/10138/347741>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Parempaa terveyttä ja ympäristöä

Luontoaskel terveyteen -ohjelma yhdistää Päijät-Hämeen terveys- ja ympäristötavoitteet. Ohjelmatyön taustalla on tieto siitä, että yleistyvät kansansairaudet kytkeytyvät ympäristö- ja elintapamuutoksiin.

LUONTOASKEL TERVEYTEEN on Lahden seudun terveys- ja ympäristöohjelma vuosille 2022–2032. Ohjelman taustalla on uusi käsite ”planetaarinen terveys” (planetary health), jolla tarkoitetaan ihmiskunnan terveyden ja luonnonjärjestelmien tilan keskinäistä riippuvuutta (1).

Ohjelmassa kehitetään terveellisiä, arkea tukevia rakenteita ja käytäntöjä, jotka helpottavat vastuullisia elämäntapavalintoja ja ovat kestäviä ympäristön kannalta.

Samalla kun elämme terveempinä kuin koskaan elintason nousun sekä lääketieteen ja terveydenhuollon kehittymisen ansiosta, monet pitkäaikaissairaudet lisääntyvät, erityisesti tiiviisti rakennetuissa kaupunkiympäristöissä (2). Kansanterveys ja ympäristön kestävyys ovat nyky-yhteiskunnan keskeisiä huolenaiheita ja kustannuskysymyksiä. Ne ovat erityisen ajankohtaisia juuri nyt, kun sosiaali- ja terveydenhuoltoa uudistetaan.

Ilmastonmuutos etenee huolimatta kansainvälisistä ja kansallisista päätöksistä, jotka tähtäävät kasvihuonekaasujen vähentämiseen (3). Luontokato on vakava ongelma (4). Nämä ovat hälyttäviä megatrendejä, joiden tärkein syy on maapallon kantokyvyn ylittävä ihmistoiminta. Elämäntapamme ei ole kestävä, ja tämä ilmenee niin terveysongelmina kuin luonnonvarojen ylikulutuksena.

Kaupungistunut, fyysisesti passiivinen, kulutukseen keskittyvä ja luonnosta vieraantunut elämäntapa kuor-

mittaa niin ihmistä kuin ympäristöäkin. Elintapasairauksien haittoihin ja kustannuksiin voidaan vaikuttaa vahvistamalla luontoyhteyttä (5) ja parantamalla ympäristön tilaa.

Samat arjen teot vaikuttavat sekä terveyteen että ympäristöön.

Luontoaskel terveyteen -ohjelmassa erityiseen seurantaan on valittu neljä sairautta, astma, diabetes, lihavuus ja masennus. Tarkoitus on myös selvittää, vähentävätkö ympäristön parantamiseksi tehdyt investoinnit, kuten ilmansaasteiden vähentäminen, asuimenterveyden parantaminen ja lähiuonnosta huolehtiminen, terveydenhuollon kuluja. Ohjelma tukee aluetaloutta edistämällä terveys- ja ympäristötyöhön liittyviä työpaikkoja.

Tavoitteet ja mittarit

Ohjelmassa on viisi tavoitetta: kansansairauksien ehkäiseminen, luonnon monimuotoisuuden edistäminen, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja muutokseen sopeutuminen, terveys- ja ympäristötoimijoiden yhteistyö koulutuksessa, tutkimuksessa ja viestinnässä, ja taloudellinen vaikuttavuus (kuvio). Kullekin tavoitteelle on määri-

tetty indikaattoreita, kriteerit todentamista varten ja arvioitu toteuttamiseen liittyvät riskit.

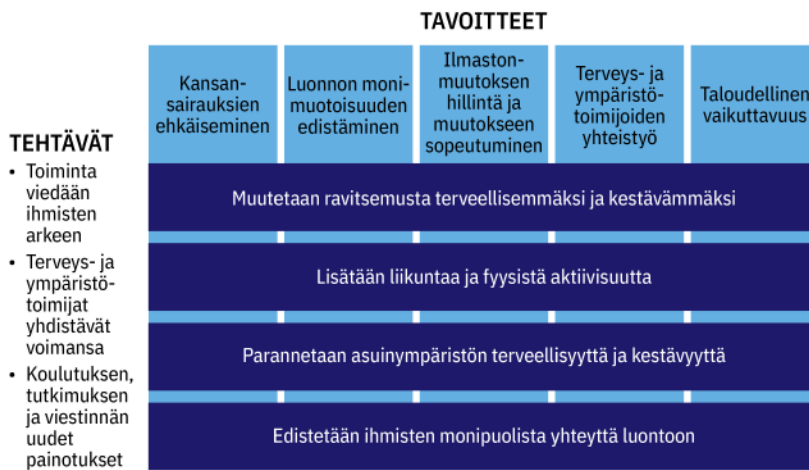
Ensimmäisen päätavoitteen avulla vähennetään astman, diabeteksen, lihavuuden ja masennuksen pitkän aikavälin esiintyvyyttä ja parannetaan jo sairastuneiden toimintakykyä niin, että sairauspoissaolot ja eläkkeet vähenvät 10 %. Ravitsemusta muutetaan terveellisemmäksi, lihasvoimin tapahtuvaa liikkumista lisätään, asuin ympäristön laatua parannetaan ja luontoyhteyttä monipuolistetaan. Tämä on erityisen tärkeää lapsille, mutta hyödyllistä myös ikääntyneille.

Kuuden ensimmäisen kuukauden aikana on verkostoiduttu ilmastonmuutoksen ja terveyden toimijoihin niin paikallisesti, kansallisesti kuin Euroopassa. Ohjelma on mukana European Planetary Health -yhteistyön toiminnassa.

Ohjelmaan liittyvissä hankkeissa on lisätty liikkumista työpäivän ja koulupäivän aikana sekä kasvisvoittoisia ruokalistoja päiväkoteihin. Ulkoilua luontoympäristössä on lisätty päiväkodeissa, ikääntyneiden palveluissa, työhyvinvoinnin edistämiseksi sekä terveystieteiden hankkeissa.

Päijät-Sotessa selvitetään terveydenhuollon hiilijalanjälkeä (6,7), parannetaan muovijätteen lajittelua ja tuetaan henkilöstön vähähiilistä liikkumista. Hankintojen elinkaaren hiilijalanjälkeä vähennetään systemaattisesti hankintojen vähähiilisyyskriteerien avulla.

Terveys- ja ympäristöohjelman tavoitteet ja niitä läpileikkaavat tehtävät

Ohjelman toteutuksen alkuvaiheen askelia 2022 on esitelty Liitetaulukossa 1 artikkelin sähköisessä versiossa (www.laakarilehti.fi).

Pääviestit korostava arjen tekoja

Ohjelman pääviestit on suunnattu kaikille alueen asukkaille:

- Luonto ihmisen lähellä tukee terveyttä. Luontokato on terveysuhka.
- Arjen merkitys on suuri. Ihminen asuu, syö, juo, hengittää ja koskettaa aina suhteessa muuhun luontoon.
- Samat arjen teot vaikuttavat sekä terveyteen että ympäristöön.

Terveyteen vaikuttavia, elinympäristöön liittyviä tekijöitä ovat myös ulkoilman ja sisäilman laatu, melu ja ympäristön kemikalisoituminen. Terveystavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää vähentää altistumista passiiviselle tupakansavulle, haitallisille pienhiukkasille ja asuntojen merkittäville kosteusvaurioille.

Luontoaskel terveyteen -ohjelma integroi kansansairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen suomalaista osaamista uuteen palvelurakenteeseen ja johtamiseen. Tarvitsemme kestäviä ratkaisuja väestön hyvinvoinnin ja ympäristön tilan parantamiseksi. Uusien hyvinvointikuntayhtymien vertaistointi parhaiden terveys ja ympäristömallien testaamiseksi on tarpeen.

Lahti oli Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 pitkäjänteisen ympäristötyön ansiosta (8). Yhdistämällä kansanterveystyötä ympäristötoimin-

taan alueelliseen palvelurakenteeseen, syntyy väestöä paremmin palveleva kokonaisuus. Päijät-Hämeen asukasluku laskee ja väestö ikääntyy (9). Yli 65-vuotiaita on nyt 6 % ja vuonna 2040 arviolta 14 % väestöstä. Maakunnassa on maan keskiarvoa suurempi sairastavuus ja palvelutarve.

Ohjelmaa toteuttavat Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (Päijät-Sote), Lahden kaupunki ja Lahden Yliopistokampus. Ohjausryhmässä on asiantuntijoita Luonnonvarakeskuksesta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, Suomen ympäristökeskuksesta ja WWF:stä.

Tarkempia tietoja ohjelmasta kiinnostuneille löytyy Päijät-Soten nettisivuilta (<https://pajat-sote.fi/luontoaskel-terveyteen/>). •

Marina Erhola

LT, toimitusjohtaja
Päijät-Sote

Anna Vuori

YTM, FM, projektipäällikkö
Lappeenrannan kaupunki, Lahden yliopistokampus

Milla Bruneau

johtaja
Kestävä Lahti -säätiö

Jaana I. Halonen

FT, tutkimusohjelmajohtaja
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Hanna Haveri

LKT, planetaarisen terveyden lääkäri
Päijät-Sote

Riitta-Maija Hämäläinen

FT, kestävä kehityksen päällikkö
Päijät-Sote

Terhi Kangas

viestintäasiantuntija
Toteuttamo Verbaali

Merjo Laine

FT, asiantuntija
Lahden Yliopistokampus

Tuomo Nieminen

LT, toimialajohtaja
Päijät-Sote

Jussi Nikula

DI, suojelun neuvonantaja
WWF Suomi

Marju Prass

FM, asiantuntija
Lahden Yliopistokampus

Minna-Maija Salomaa

KM, pääsihteeri
Lahden Yliopistokampus

Päivi Sieppi

ympäristöneuvontapäällikkö
Lahden kaupunki

Pekka Timonen

kaupunginjohtaja
Lahden kaupunki

Suvi Virtanen

LT, tutkimusprofessori
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tari Haahtela

professori emeritus
Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUTTA

- Whitmee S, Haines A, Beyrer C ym. Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of the Rockefeller Foundation-Lancet Commission on Planetary Health. *Lancet* 2015;386:1973–2028.
- WHO. Global action plan for the prevention and control of NCDs 2013–2020. Geneva 2013. http://www.who.int/nmh/events/ncd_action_plan/en/.
- Gregow H, Mäkelä A, Tuomenvirta H ym. Ilmastonmuutoksen sopeutumisen ohjauskeinot, kustannukset ja alueelliset ulottuvuudet. Suomen ilmastopaneelin raportti 2021;2:1–166.
- Kotiaho JS, Ahlvik L, Boström C ym. Keskeiset keinot luontokadon pysäyttämiseksi. Luontopaneelin viestit hallituksen puoliväliriiheen. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2021;2:1–5.
- Haahtela T, Valovirta E, Saarinen K ym. Kansallinen allergiaohjelma 2008–2018 muutti asenteita ja vähensi sairastavuutta. *Suom Lääkäril* 2020;75:1760–9.
- National Health Service. Delivering a “Net Zero” National Health Service. NHS England and NHS Improvement 2020:1–74.
- Saloheimo P. Terveydenhuoltokin kuormittaa ympäristöä. *Suom Lääkäril* 2022;77:709.
- European Commission. Environment. European Green Capital (europa.eu) 2021.
- Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä. Muutosohjelma 2019. [phyhyk_muutosohjelma_verkko_low.pdf](https://pajat-sote.fi/luontoaskel-terveyteen/) (pajat-sote.fi)